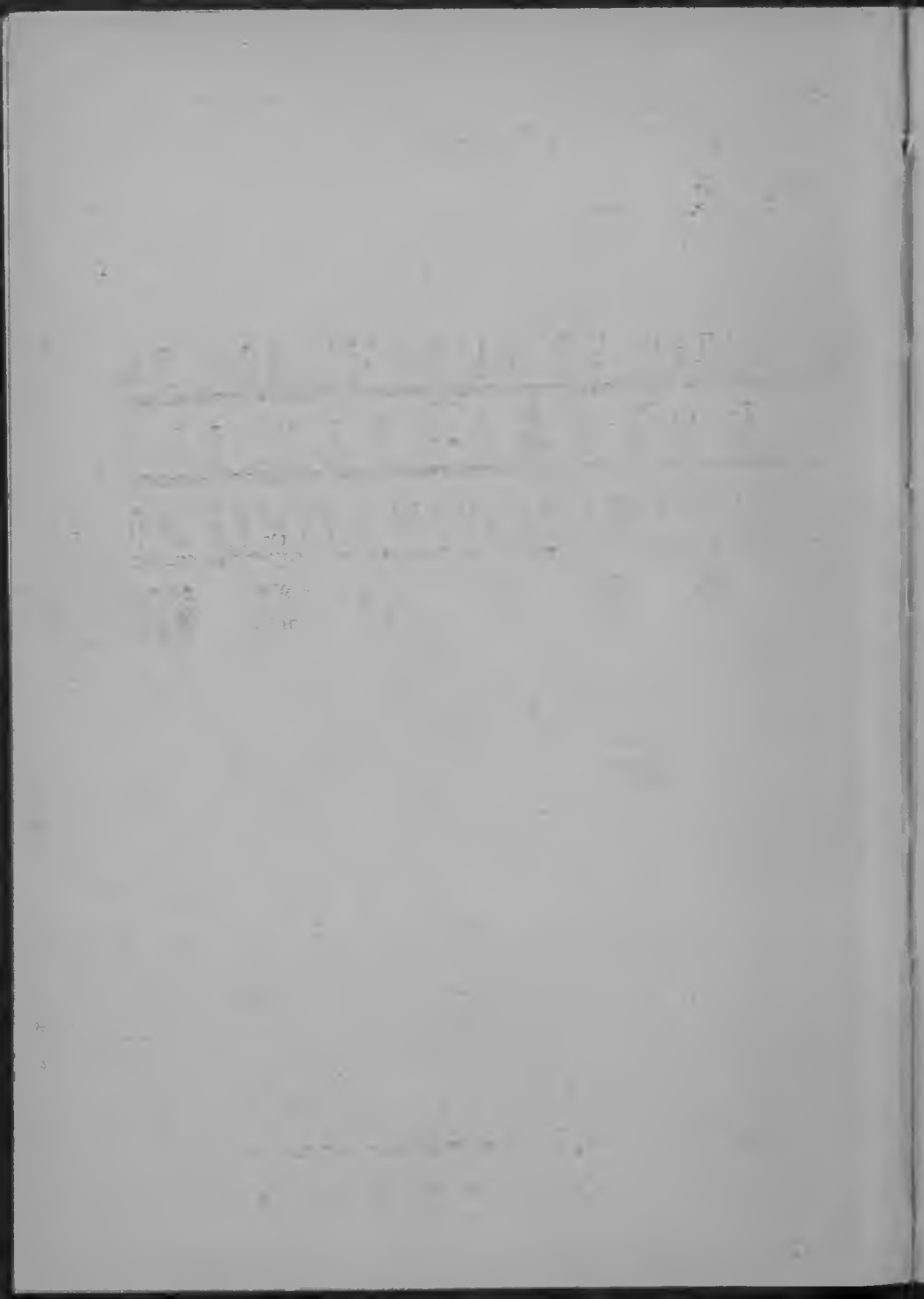

ЙУМЫЛАН ИШАНЫШЭ ШЭМЭР ДА
ЙУМЫДЫМО-ВЛАК ДЭН
РЭЛИГИЙ ВАШТАРЭШ КУТЫРЫМО
ПРОГРАМ

196/2021

СССР-ысэ Сойлышö йумыдымо-влак ушэмын рүдö советшэ

Мар. л.

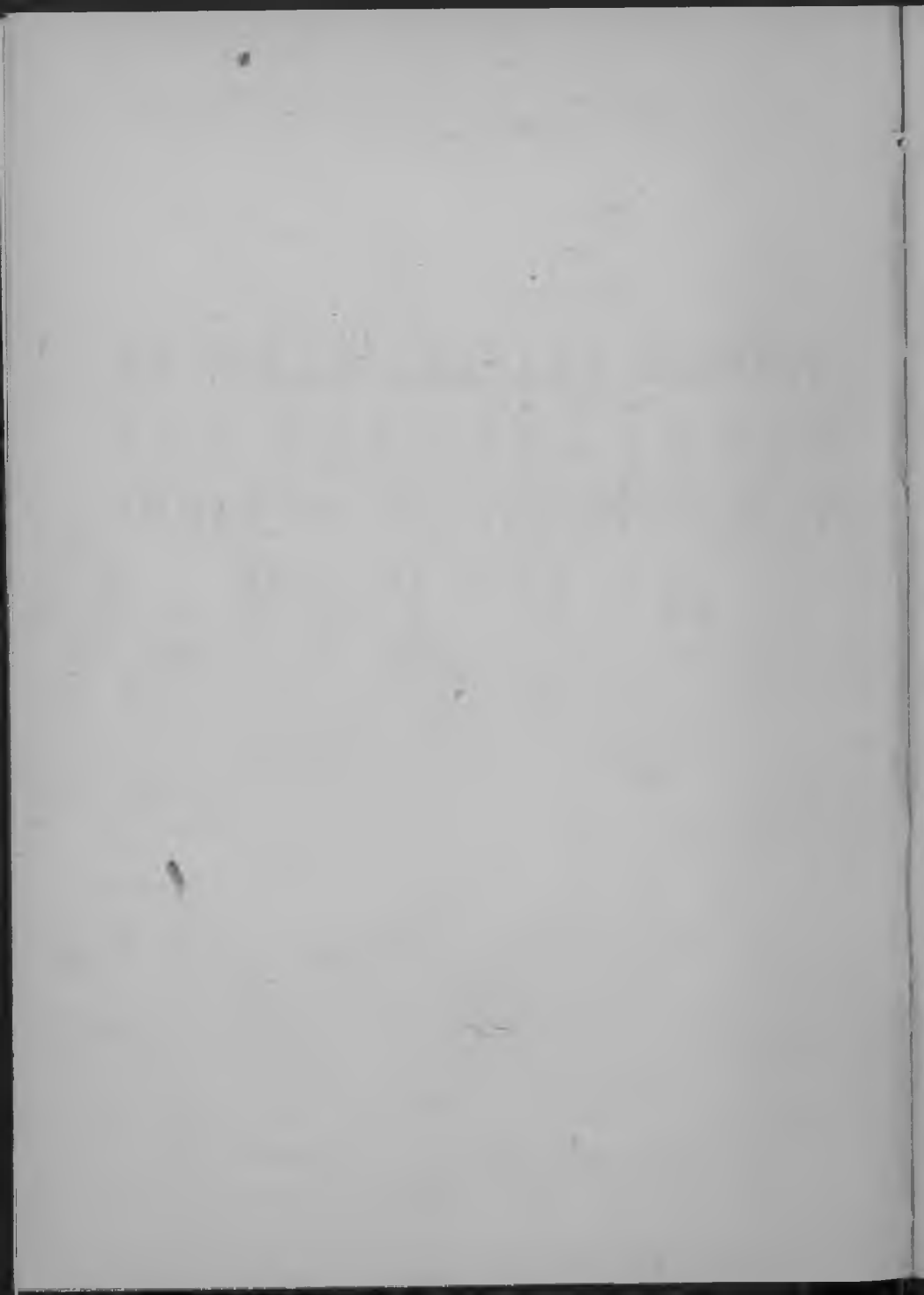
3-712

ЙУМЫЛАН ИШАНЫШЭ ШЭМЭР ДА
Й У М Ы Д Ы М О - В Л А К Д Э Н
РЭЛИГИЙ ВАШТАРЭШ КУТЫРЫМО
ПРОГРАМ

Г.П.Б. в Лнгр

Ц. 1934 г.

Акт № 24

УМЛАНДАРЫМЭ ЗАПИСКЭ

Ты програм тыгай шэмэрлан кэлыштаралтын: рэлигий дэч ойырлэн шудымылан альэ лўнгәлт шогышылан, социализмым ыштымаштэ пэш кугын сэнгы-маш-влак лиймылан көра ойжо-шономашыжэ вашталт шогышан шэмэрлан. Ты програм дэнак заньятийым тыгай йәнг-влак коклаштат эртараш лийэш: шкәнжым йумылан ишанышэш шотлыдымо, Сөйлышө Йумыдымо Ушэмыш (СЙУ) пураш йамдэ улшо альэ пурышо коклаштэ: тугай йәнгын грамотшо шагал гын, рэлигий ваштарэш ыштымэ кружокыш пурымо лэч ончыч тудлан рэлигий ваштарэш грамотносын эн элэмэнтарнэ шинчымашыжым пудэ ок лий.

Шушаш лишыл жапыштэ рэлигий ваштарэш тунуктымэ пүтүнь систэмын задачыжэ кувэч лэктэш? Тудо кокымшо вичийашын тўнг политикэ да озанлык задачэ-влак гыч лэктэш. Садлан рэлигий ваштарэш ыштымэ кружокат тыгэ тунуктэн лукшо: класдымэ социалист общэствым умлэн да активнэ ыштэн шогышым йамдымыжэ, адак тудлан рэлигий ваштарэш умлымо элэмэнтарнэ шинчымашым да практикэ пашам шуктэн моштымашым пужо.

Тунг шотышто кружокын пашажэ рэлигийын рэаксий рольжым почын пумашэш, адак тудын айдэмэ ушэш кодшо тошго пэрэжиткэ улмыжым почын пумашэш нэгызлалтшэ.

Тунуктымэ годым рэлигийын наук ваштарэш лукмо идьэологий улмыжым почын пуман, рэлигий ваштарэш умландарымым тачэ кэчысэ задач-влак дэн ушыман,—тугэ йэстэствовэдэньэ дэн историй матьэрйал влакым налман.

Ты програм тэвэ молан нэгызлалтэш: кружковэц-влакын кажныжын посна йодмыжо да особэнностьшо

күштымө почэш, кружокым вуйлатышылан тьэмэ сайлымэ йөн кугын пуалтшэ. Тудын дэн пырля, кружковэц-влакын культурлыкышт үлнө шога, садлан, кажнэ заньатий вий шутымо лийжэ, ик кок тўнг вопро-сым вэлэ ончалтшэ. Кружокын пашажэ утларакшым шкэ йылмэ дэн улшо матьэрйал дэн ышталтшэ. Тышкэ ончычак тыдэ-влак пурат: „Партийын XVII-шэ конфэрэнсыжын, Молотов дэн Куйбышев ыштымэ доклад-влак почэш, пунчалмыжэ“, „ВКП(б) Рүдө Комитьэт дэн Рүдө Контроль Комисын Сталин, Молотов, Куйбышев 1933 ий 10 йанварыштэ ыштымэ доклад-влак почэш лукмо пунчалмышт“. Тудлэч пасна—„Рэлигий ваштарэш учебник“ (пытартыш савыктыш), адак 1932—33 ийлаштэ рушла гыч кусарымэ да шкэ йылмэ дэн сэрымэ книга-влак.

Тудлэч посна, рэлигий ваштарэш лукмо журнал дэн газетат шуко полшэн кэртыт.

Кружокым вуйлатышэ адак руш йылмэ дэн савыктымэ литьэратурымат лудаш пуэн кэртэш: „Йумылан ишанышэ дэн йумыдымо-влаклан лукмо хрэстоматий“, „Рэлигий ваштарэш учебник“ (7-шэ савыш), „Бэзбожник“ лүмән журнал дэн газет, адак „Антирелигиозник“ журнал. Умлаш полшышо тўрлө матьэрйалымат пуртыман: плакатым, сўрэтым, диаграмым.

Тудын дэн пырля, кружоклан рэлигий ваштарэш ыштымэ альэ вэрысэ край музэйыш, выставкыш, метьэорологий да сэлэксий стансыш, вэрысэ обсерваторийыш да моло вэрэат экскурсийым ыштыман. Паша йөн тыганьэ: йўкын лудын альэ ойлэн кутурымаш. Вуйлатышэ кажнэ заньатым ондак мом кутуршаш нэргэн да план могырымат пэш сайын шонэн йамдылыжэ, адак конкретнэ вэрысэ фактым да сўрэтлышэ матьэрйалым сай ыжэ, адак кажнэ заньатыштэ кутурымым пэнггьэдэмдышаш вэрч йодыш-влакым да раш ончыкталтшэ заданьым палэмдыман.

Програм,— күшәнәк каласәнна ильэ,— вуйлатышылан тьэмым сайлаш куго йөнним пуа. Чыла тьэмымак

обезатэльніэ эртымэ ок кўл. Ончычак мо кўлэш? Тэвэ мо: ты програм почэш, кружокышто шогышым могай улмыжым ончэн, тунэмме планым ыштыман, тушко ты кружокын составшылан кызытсэ жапыштэ эн кўлэш улшо тьэмэ-влакым пуртыман. Чылажэ 8 гыч 12 тьэмэ мартэ ончыкталтэч гын сита.

Програмэш посна пумо йужо тьэмэ-влакым, кружокын шинчымашыжэ могай улмым палэн, ик тьэмыш ушаш лийэш (мут гыч, чудо нэргэн кок тьэмым), йужо годым, пэш шойылан кодшо-влак дэн тыгэ ышташ возэш: програмысэ ик тьэмымак ик канаштэ огыл, кок заньатыштэ ончалтэш.

Вэрысэ условийым ончэн, адак кружковэц-влакын особэностьыштым ушыш налын, кружок вуйлатышылан програмэш ончыктыдымо тьэмымат пурташыжэ вэрэштэш. Тунам „Йумылан ишанышэ дэн йумыдымылан лукмо хрестоматийым“ налман. Тунамат моло годымсо сэмынак матьэрийалым сайлэн, пуэн мошталтшэ, вий шутыман лийжэ, адак сўрэтлымэ матьэрийал лийжэ, практикэ заданьат палэмдалтшэ.

СЙ Ушэмын Рүдө Совэтшэ, ты программем лукшыла, йумыдымо актив дэч, адак утларакшым кутырымашым эртарышэ йолташ-влак дэч тыгэ йодэш: програм-влак нэргэн чыла замэчаньыштым (лийэш гын, чыла могыр гычат тэргэн колтыман, адак шкэ йылмэ дэнат сэраш лийэш) адак шкэ паша опытышт нэргэн тыгай адрэс дэн возаш: Москва, центр, Сретенка, 10, ЦС СВБ СССР, Отдел подготовки кадров.

*Программым А. Агийэнко сэрэн,
А. Т. Лукачэвский йолташ рэдактырлэн*

КУТУРЫМАШ-ВЛАКЫН СПИСКЫШТ

1. „Рэлигий ваштарэш кучэдалмаш — социализм вэрч кучэдалмаш“.
2. Йал озанлыкым колэктивыш ушымо да рэлигий ваштарэш кучэдалмэ.

3. Религий — туньамбал буржуазийын службыштыжо.
4. Йумылан ишанышэ-влак мом чудылан шотлат, адак чудо-влак лийын кэртят мо?
5. Чудылан ишанымаш колан күлэш?
6. Религийын каважэ да наукын каважэ.
7. Ийгечэ йумо дэч мо?
8. Айдэмэ пүртүсым вашталта да сайэмда.
9. Айдэмэ лиймэ (происхождение).
10. Йумылан ишанымаш кузэ лийын?
11. Рай дэн ад.
12. Христос нэргэн йомак.
13. Йумын кугужа улмо чурийжэ (образ).
14. Сектантствэ.
15. Медицим да религий.
16. Удрамаш да религий.
17. Религий пайрам ваштарэш, рэволюционно пайрам вэрч.
18. Йочам религий корно дэн да йумыдымо корно дэн ончэн куштымо.
19. Нравственность нэргэн.
20. Шэмэр молан да кузэ религий дэч ойырла?
21. Религий ваштарэш лэнинла кузэ кучэдалаш?

ПРОГРАМ

1. „РЕЛИГИЙ ВАШТАРЭШ КУЧЭДАЛМАШ — СОЦИАЛИЗМ ВЭРЧ КУЧЭДАЛМАШ“

ССР Ушэм — социализмым ыштышэ калык-влакын изак-шольак сэмын илымэ ушэмышт.

Влаस्थ्यм пашазэ клас кидышкэ пушо Октябр рэволюцо вэлэ чыла наций шэмэрым буржуазий-помэшикын пызырымаж гыч, феодализмын пэрэжиткыж дэч утарыш, тудым Совэт Ушэмысэ пролетариатын капитализм ваштарэш, адак класдымэ, у, социалист общэствэ вэрч кугын кучэдалмашкэ ушыш.

Пэрвой вичийашыштэ социализм ыштымашысэ ССР Ушэм да шкэ рэспубл к, область, район көргыштö ончык каймэ (тунг факт-влак).

Пролетар диктатур — социализм ыштымашын тун куралжэ. ВКП(б)-ын рольжо. Шуко лэч шуко шэмэр массын творчэствэ активностьшо. Соцтагас дэн ударничэствэ.

Кокымшо вичийашын задачыжэ: класдымэ социалист общэствым ыштэн шукташ, экономикыштэ да айдэмын сознаньыштэ капитализмын пэрэжиткыжым пытараш, совет элын чыла шэмэржым социализмом умлэн да активнэ ыштышыш савураш.

Социализм дэк каймэ корно — пэш чоткыдын клас кучэдалмашан корно.

Рэлигий да тудын көргыштө улшо түрлө рэлигий пэрэжиткэ-влак — клас тушманын социализм ыштымэ ваштарэш кучэдалмаштэ куралжэ. (Түрлө рэлигий организацын, адак духовэнствэ да рэлигиозник улшо йэн-влакын контррэволюцо пашам ыштымышт нэргэн примэр дэн вэрысэ факт-влак).

ССР Ушэмысэ шэмэр калыкын рэлигийан улмын причинжэ (кодшо капиталист элэмент-влакын влиьянышт, кызыт колхозыш пурыдымо шкэт озанлык, экономикыштэ да йэнгын ушыштыжо улшо капитализм пэрэжиткэ-влак, йужо шэмэр лончын культур шотышто вараш кодмыжо, буржуазий дэн тыгыдэ буржуазий пэрэжиткэ-влак, тошто ишанымашын, тошто йулән влиьяныжэ, молат).

Клас тушман шойылан кодшо шэмэр лончын рэлигийан улмыжым социализм ыштымылан зийанлэ улшо пашаш кучылтмыжо, партий дэн совет власть ваштарэш, адак түрлө наций шэмэр коклаштэ, наций да наций коклаштэ кэлшэн илыдымашым да монь шаркалмыжэ. Йумылан ишанышэ йэн молан социализмом умлэн ыштышэ йэн огыл?

Молан, социализмом ыштымаш вийын каймэ дэн пырля йумыдымылык кушкэш? Йумыдымо ударнэ бригад, цэх, завог, колхоз, совхоз-влак. Молан рэлигий ваштарэш пропагандым кумдан шарыман — утла-

ракшым культур шотышто вараш кодшо да йумылан ишанышэ шэмэр коклаштэ?

СЙУ, тудын социализмым ыштымаштэ да шэмэрым социализм корно дэн, у сэмын тунуктымаштэ задачыжэ да рольжо.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. Партийын XVII конфэрэнсыжын, Молотов да Куйбышев йолташ-влакын докладышт почэш, пунчалмыжэ.

2. ВКП(б) Рүдө Комитъэт дэн Рүдө Контрль Комисын пырля лийшэ плэnumжын 1933 ий 10 йанварысэ пунчалжэ.

2. ЙАЛ ОЗАНЛЫКЫМ КОЛХОЗЫШ УШЫМО ДА РЭЛИГИЙ ВАШТАРЭШ КУЧЭДАЛМЭ

ССР Ушэмыштэ да шкэ рэспублик, область, районьшто, пэрвой вичийаш жапыштэ, колхозым да совхозым ыштымашын кушмыжо (200 тўжэм утла колхоз да 5 тўжэм совхоз) (вэрысэ факт дэн цифр-влак).

Колэктив озанлыкын шкэт озанлык ончылно сайлыкшэ.

Совет элым индустриангдымашын да кулакым клас шотышто пытарымэ политикым вийын шуктымашын социалист йал озанлыклан кушкаш полшышо значэныжэ.

Йал озанлыклан тракторым (1900 тўжэм имньэ вий куатан 120 тўжэм дэч утла у трактор), машинам пумаш, адак 2446 машин-трактор стансэ,— нуньн кызытсэ куралышт, олмыкташ мастьэрскойышт, автомашинышт да монь улмо.

ССР Ушэм — туньямбалсэ эн шолдра йал озанлыкэн эл.

Колхоз-влакым организацион-озанлык шотышто чоткыдэмдымэ. Шурно лэктыш вэрч, адак кугужанышлан пушашым жапыштыжэ пумо вэрч кучэдалмаш, МТС-ын озанлык да политикэ шотышто рольжо. МТС дэн куго совхоз-влак кўдылсө политотдьэл-влак. Нуньн задачышт да рэлигий ваштарэш кучэдалмэ пашаштэ

ыштымышт. Колхозникым улан (зажиточный) ышты-мэ нэргэн Сталин йолташын каласымыжэ.

Колхозым ыштымэ дэн пырля йалыштэ кучэдал-маш вийангмэ.

Кулакын да түрлө рэлигий организацэ-влакын, ту шотышто сэктантынат, шүвэдышэ дэн мужангчынат — колхозым ыштымэ ваштарэш кучэдалмышт. Колхоз-влак „антихристын пашажэ улыт“ манын ойлэн кошт-мышт, адак тўньă вашкэ пыта манын, „страшный суд“ лышэмэш манын лўдыктымө. Кулак дэн поп-влакын колхозым көргыж гыч шалаташ тōчымышт. Рэлигий-ын колхозник-влаклан улан лийашышт мэшаймыжэ. Социализмым ыштымаш, колхозлымаш, лэнинскэ нац-политикым да культура рэволюцим дўрыс шуктэн илымаш ончык каймылан йалыштэ йумыдымылык кушмо (вэрысэ илыш гыч примэр-влак).

Йумыдымо колхоз-влак. Колхоз дэн совхозышто йумыдымо ударнэ бригад-влак. Йалыштэ рэлигий ваш-тарэш кучэдалмэ шотышто задачэ-влак.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. Партийын XVII-шэ конфэрэнсийжын, Молотов да Куй-бышэв йолташ-влакын докладышт почэш лукмо, пунчалжэ.
2. ВКП(б) Рўдō Комитьэт дэн Рўдō Контроль Комисын пырля лийшэ плэнумыштын пунчалышт.
3. Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

3. РЭЛИГИЙЫН ТЎНЬАМБАЛ БУРЖУАЗИЙЛАН СЛУЖЫМЫЖО

Кок тўньă, кок сисьтэмэ. Шўйын шогышо капи-тализм тўньă, адак кушкын толшо социализмын ик жаплан да частичнэ чоткыдэммыжын мучашыжэ.

Капитализмын чыла шотыштат пэш вийын лийшэ кризисшэ. Прэдприяатьэ-влак пэтыралтмэ, вўдымаш шагалэмме. Пашадымэ шукэмме, пашадар изэмме, паша кэчэ кужэмме, крэстьян озанлык толалтмэ. У сōй-влак лышэмме, рэволюцо-влакын лышэммышт.

Клас кучэдалмашын вийаҥмыжэ, капиталист эл-влакыштэ да импэриализм куат йымалсэ чыла моло эллаштэ, колоний эллаштэ (Индий, Индокитай, Йуд вэл Африк, Китай, молат) рэволюцо движэньэ кушмо.

Буржуазий кугужаныш-влакын фашизаҥмышт. Фашизм—буржуазий диктатур рэжим, тудо—пролетариатын рэволюционно клас кучэдалмыжым пэш вийан улшо тээрор дэн тэмдалаш ыштымэ рэжим.

Религий дэн чэркын буржуазий кугужанышлан ыштымэ службышт. Чэркын фашист диктатурлан полшымыжо. Цэрковник-влакын рэволюционно движэньэ ваштарэш (стачкэ да моло) кучэдалмышт. Кризисым да пашадымылыкым чэркын оправдательмыжэ. Кризис дэн орлык улмо шотышто титакым, цэрковник-влакын, пүтүнъ тўньа мучко шарлышэ комунист дэн атьэист движэньэ ўмбәк кудалташ төчымышт. Христиан партий дэн обществэ-влак.

Сөй лышэмашын вийаҥмыжэ. ССР Ушэм ваштарэш сөй лийшаш. ССР Ушэм ваштарэш сөйым йамдылымаштэ чэркын тыршымыжэ („крэстовый поход“, молат). ССР Ушэмым чоткыдэмдымэ задаче-влак. Кузэ ССР Ушэмысэ цэрковник дэн сэкрант-влак ССР Ушэмын аралалтмэ пашажым чоткыдэмдымашлан мэшайат.

ССР Ушэмым интэрвэнсэ дэч аралаш тўнѳамбал пролетариатын тыршымыжэ. Капиталист дэн колоний эллаштэ комунист движэньэ да йумыдымылык кушмо. Пролетарский эрыкын шонышо-влакын Интэрнационалышт (Интернационал пролетарских свободомыслящих, кўчўкын ИПС).

ЛИТЬ ЭРАТУР

1. ВКП(б) Рудё Комитьэт дэн Рудё Контроль Комисын 1933 ий 10 йанварыштэ пырля лийшэ плэnumэшышт пунчалмэ.

2. Н. Амосов. Социализм вэрч кучэдалмаш да религий. 1933.

4. ЙУМЫЛАН ИШАНЫШЭ-ВЛАК ЧУДЫЛАН МОМ ШОТЛАТ, АДАК ЧУДО-ВЛАК ЛИЙЫН КЭРТЫТ МО?

Природо дэн айдэмэ илышыштэ улшо могай йавлэньэ-влакым йумылан ишанышэ-влак чудылан шотлат?

Вуйто йумо дэч лийын манмэ чудо-влак нэргэн вэрысэ икмонар примэрым пуаш күлэш. Ту примэрым лончылэн, йумылан ишанышэ-влакын чудылан мом шотлымыштым ончыктэн пуаш.

Чудо-влак лийын кэртыт мо?

Простой, илыш кокласэ йавлэньым налын, природын йавлэньышт шкэнжын законжо почэш лиймым, адак чудын лийын кэртдымышым умландарыман.

Природын законжо-влакым тунэм шогышо наукын ончык каймыж дэн пырля, чудын вэкат лийдымашыжэ койэш.

Чудо нэргэн йомак-влакым ыштымэ шотышто, йавлэньын чынак причинжым умлыдымаш шуко полша. Примэр-влак: күдүрчө дэн волгэнчым йумылан ишанышэ-влак каван шыдэштмыжлан, йумын наказаныжлан шотлат, молат.

Ишанышэ-влакым духовэнствэ лумын олталэн ила, чудо уло манын мутым лумын шаркала,— тыдэ, религийын лүмжым күшнө кучаш, адак духовэнствын шкэ илышыжым сай ышташ пэш шуко полша.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. „Безбожник“ газет, „Кызытсэ чудо-влак нэргэн“ матьерйал.

2. Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

П Р А К Т И К Э

Заньатылан ончыктымo ик ойлымашым лудаш, вара ту нэргэн кутурымашым эртараш (йошкар пусакэш, кэчывал кочышлан канымэ годым, молат).

„Чудо“ нэргэн вэрысэ ойлымаш-влакым погаш, нунун ойыштым почын пуаш.

5. ЧУДЫЛАН ИШАНЫМАШ КӨЛАН КҮЛЭШ?

Чудо нэргэн рэлигий йомак-влак, шэмэрым эксплоататор ой йымак шогалтышэ йөн улыт.

Молан да кузэ кугужан Росийыштэ чудылан ишанымаш вийандалтын? Примэр-влак: мошчи, чудо икон, молат.

Совет власть годым мошчи дэн шойаклымашым почын пумо.

Кызытсэ чудо-влакын контррэволюцо корнышто улмышт (нуно социализмым ыштымаш ваштарэш, колэктивлымэ ваштарэш кайат).

Цэрковник-влак чудылан ишанымашым күлэш манын тыгэ каласат: „природылан тыгай пүсө, ушан закон-влакым иктат пуэн огыл; йумо пуэи гын, тудо ты законом чарэн, йалт пытарэн кэртэш“.

Тугэ шонымашын дұрыс огылжо. „Поро“ да „ушан“ йумо манмэ ой дэн ушаш лийдымэ природысо катастрофо-влак (мландэ лұшкалтмаш), адак „поро“ йумын „пұсын“ шонэн пумыжо манын шотлаш лийдымэ чэр-влак (чахотко, сифилис), молат.

Айдэмэ обшэствын да природын ылышыштышт нымогай чудо лиймаш укэ, лийынат ок кэрт.

Чудо уло манын ишанымым күлэшлан шотлымын клас шотшо.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

6. РЕЛИГИЙЫН КАВАЖЭ ДА НАУКЫН КАВАЖЭ

Христиан, иудьэй да моло рэлигий-влак тыгэ шотлат: тўньам йумо ыштэн, адак каваштэ „рай“ уло. Ту рэлигий йомак-влакым кава нэргэн наук (астрономий) сўмўрә, шойакыш луктэш.

Мландэ да Кэчэ. Кавасэ тьэло улшо мландэ шар (тудын кок тўн движэньыжэ). Кэчэ да тылызэ затмэньэ. Планьэ-влак. Шудўр-влак. Комэтэ-влак.

Кава нэргэн наук (астрономий) кэчэ дэн тылызэ

затмэньэ-влакым ончыко раш каласэн пуа, шудур дэн комэтын куштыжым пала, адак шокшо-йушгыштым, мо гыч ышталтмыштым, ийыштым, монымат каласа.

Туньям палаш ыштымэ прибор-влак (тьэлэскоп да монь).

Туньям йумо ыштэн манмэ рэлигий йомаклан ишанымаш—эксплоататор клас-влаклан вэлэ пайдалэ, моланжэ палэ: тудын полшымо почэш, йумылан ишанышэ шэмэрым укэ йумо дэч лудыктэн да эксплуататор кид йымалнэ кучэн шогыкташ куштылгырак вэт.

ССР Ушэмыштэ кулак дэн духовэнствэ социализмым ыштымэ да колхоз ваштарэш кучэдалыт, нуно шойылан кодшо шэмэрын ишанымыжым турлынэт шкэ кюлэшыштан кучылтыт, „Магомэт писмам“ шаркалат, кэчэ да тылызэ затмэньэ нэргэн шойак ишанымашын шаркалат, молат.

Тугэ гынат, социализм ыштымаш да культур револьуцо пэш вийын ончык каймылан, шэмэр калыкын пэш кумда лончыжо рэлигий йомаклан ишанымыжым кудалта, тунья нэргэн наукын каласымыж сэмын умылэн ила.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

П Р А К Т И К Э

Тьэлэскопым альэ бинокльым палымэ. Шуаш лийдымэ вэрышкэ растойаньым чотлымо. Планьэтарийыш, обсерваторийыш экскурсийым ыштымэ.

7. ИЙКЭЧЭ ЙУМО ДЭЧ МО?

Ийкэчэ нэргэн умлымаш. Пылан да ойар ийкэчэ. Йур, мардэж да моло лиймэ. Шуко ийышкэн шынымэ примэт-влак, адак рэлигийан ишанымаш-влак.

Ийкэчым ончыктышо карт-влак.

Ийкэчым палымэ прибор-влак (баромэтр, дождьэмэр, молат). Мэтьэорологий стансыш экскурсым ыштымэ.

Ийкэчэ вашталтмэ причин. Ийкэчэ могай лийша-
шым каласымэ.

Ийкэчэ да мардэж нэргэн рэлигийын ойлымыжо,
„йүр“ лийаш кумалмыжэ, ийкэчым „күшыл куат“
вуйлата манмыжэ—пүтүнъэк шойак улмо.

Ийкэчын йал озанлыкысэ значэныжэ (кукшо ий,
шолэм да моло примэрым налын ончыктыман).

Вучыдымо орлык ваштарэш (кукшо ий да монь)
кучэдалмаш—план почэш ыштымэ социалист озанлы-
кын условийыштыжэ гына лийын кэртэш. Мландым
шкэт кучыман капиталист строй, йал озанлыкыштэ
наук дэн тэхникын у ойжым ылышыш пурташ тормо-
зым ыштэн шога (мут гыч, Амэриказыштэ йүрым шкэ
ыштымэ опытым ылышыш пурташ йөн лийын огыл).

ССР Ушэмын кукшо ийкэчан районлаштыжэ кук-
шо ийкэчэ ваштарэш кучэдалмаштэ пэш куго йөн
улмо. (Тыштэ айдэмын пүтүнъ районушто климатым
вашталтымыж нэргэн пашам айдэмын историйыш-
тыжэ пэрвой кана шындалтэш: кукшо мардэж дэч
аралышэ чодрам шындымэ, искусствэннэ вүдыштымө,
лумым авырэн чумырымо, куго вүдын йогымыжым
вашталтымэ, йүрым шкэ ыштымэ,—тудо чылажат
ийкэчым сэнгымашкэ да вуйлатымашкэ кондэн шукта,
адак социалист йал озанлыкын интэрэсыж вэрч у
климатымак ышталтэш. Тудо адак тэвэ мом ончыкта:
религийын ийкэчэ нэргэн шонымыжын йонгылыш
улмыжым да классовой контррэволюцион шотыштым
ончыкта).

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш түнэмэ кнага. 1932.

8. АЙДЭМЭ ПРИРОДЫМ ВАШТАЛТА ДА САЙЭМДА

Түнъам „кут кэчыштэ ышталтын“ манын библийын
ойлымыжо. (Кушкыл дэн ылышэ-влакым йумо ыштэ-
нат, тудлэч вара нуно тачысэ кэчэ мартэ вашталтдэ
шогат манмэ).

Религийын—чыламат кызытсэ сэмынак ышталтын—манын ойлымыж ваштарэш науко тыгэ тунукта: чыла ылышэ дэн кушкыл-влак эркын-эркын ончык кайэныт (постепенное и последовательное развитие).

Чыла ылышэ вашталт толэш. Кушкыл дэн ылышэ туньаштэ ылышаш вэрч кучэдалмаш. Сайлалтмаш (эн кэртшыжэ ила).

Шкак сайлалт толмо йавлэньым айдэмэ шкэ кўлэшыжлан эрэ кучылтын, тугэ тудо кушкыл дэн ылышым ашнымыж годым пород-влакым сайэмдэн. Учоний-влакын сынэн шуктымо ойышт почэш кушкылын у сортшо-влак ышталтыт. Мичуринын ончык каймыжэ (мичурин олма, тушдымо сливэ, виноград, молат). Тудо чылажат тэвэ мом ончыкта: айдэмэ, ылышэ организм-влакым вашталтэн да сайэмдэн кэртэш, нуным айдэмылан кўлмө сэмын вашталта, у формо-влакым луктэш. Тудо тэвэ адак мом ончыкта: ылышэ-влакым йумо ыштэн маншэ религий ойын йалтак йонгылыш, шойа улмыштым.

Кушкыл дэн ылышын ончык каймыж нэргэн науко—социалист йал озанлык службышто шога. Культура кушкылын у сортшо-влакым ышташ кўлмө (кукшо ий дэч лўддымым, йўштө дэч лўддымым, адак моло сортым), тугак вольык дэн сурт кайыкын у поротшо-влакым ышташ кўлмө. Совет властын вольык ашны-машым нөлталмэ пашаж-влак. Совет сэлэксэ стансэ-влак, нунын задачышт да ончык каймышт. Религий ваштарэш вывод-влак.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

9. АЙДЭМЭ ЛИИМЭ

Религийын айдэмым йумо ыштэн манын тунуктымыжо айдэмын чын лиймыжым изышат чын, дўрыс ок ончыкто.

Наук тыгэ ончыкта: айдэмэ ылышэ тунья дэн

родо улэш, тудын гычшэ лийын. Маймыл (обэзйан) сэмын илышэ-влак—айдэмын да кызытсэ маймылын прэдкыжэ-влак. Тугэ иккайрак улмылан примэр тыганьэ: айдэмын йужо рудимэтарнэ (тошто гыч кодшо) органжэ-влак лийыт, нуно моло илышын ганьак улыт да нунын нарак кушкын огытыл: андымэ (сокыр) шолын кодшыжо, поч лу, шинча ўмбэлсэ йымкытарышэ коваштэ кодмо. Айдэмын мўшкўрысö азан да туп рўдән вольык игын икгай улмышт. Пунан йэнг-влак да атавизмын (айдэмын илышэ прэдкыж сэмын лиймэ) моло йавлэныжэ.

Айдэмын прэдкыж-влак. Айдэмын илышэ тўньа гыч ойырлымыжо. Айдэмэ прэдкын вик шогалкошташ тунэммыжмөнгö, кидшэ-влак йарсэныт, садлан паша куралым ышташ тўнгāлын, тугэ кадэм годсо (первобытный) йэнгын илышыжэ вашталтын.

Паша курал улшо кид, адак тудын продуктшо.

Паша куралым ыштымаш—айдэмын вольык дэч ойырлымо тўнг шотшо.

„Шкэнжын вашталтмыж дэнэ айдэмэ природым шкэ цэльжылан ыштыкта, тудым вуйлата. Тыдэ— айдэмын моло вольык дэч ойырлымо куго шотшо, тудат айдэмын пашажэ ончык каймэ вэрч лийын“ (Энгэльс).

Айдэмэ лиймашым наук—матэриалист корно дэн умландарымэ ваштарэш капиталист эласэ буржуазий дэн рэлигийын кучэдалмышт (Америкысэ „маймыл процэс“).

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

10. ЙУМЫЛАН ИШАНЫМАШ КУЗЭ ЛИЙЫН

Кадэм годсо айдэмын кузэ илымыжым да кöлән ишанымыжым йэнг кувэч пала? Тошто йэнгын шогымо вэрыштыжэ кўнчымö-влак. Кызыт эн шойылан кодшо калык-влакым, утларакшым Австралий, Африк да мландэ ўмбэлсэ моло вэрыштэ, тунэмме.

Кадэм (акрэт) годсо күтүлэ илымаш, тудын озанлыкшэ, адак общэствыжэ ышталтмэ. Рэлигий үкэ лиймэ (тыдэ айдэмын рэлигийжэ шочмо годсэкак лийын манын попын тунуктымыжым сүмүрә). Кадэм годсо күтө гыч кадэм годсо комуныш вончымо, адак общэствысэ кэлшыдымаш-влак (противоречия) кушмо. „Ир йэнгын природо ваштарэш кучэдалмаштэ вийдымэ улмыжо, тывэч йумылан, чортлан, чудылан да монь ишанымаш лиймэ“ нэргэн Лэнинын ойлымыжо. Йэнг-влакын вуйэшышт тыгай тужвал вий-влак фантазийла палдырнат: ты вий-влак айдэмын кэчын илымаштыжэ, мланда умбэлсэ ганьэ огыл улшо формым налын вуйлатат,— тэвэ ты тужвал вий-влакын айдэмэ вуйэш палдырнымашын рэлигий улмыжо. „Рэлигий—калыкклан опиум, манын Марксын каласымыжэ, марксизмын рэлигий нэргэн ойжын тунг нэгызшэ улэш“ (Лэнин).

Нäсыл (род) дэн илымэ строй, адак ту стройын эн ончыл прэдкын (кугэзыштын) духшылан кумалмэ. Марий, мордва, коми, чуваш, удмурт да моло калыкын кызытсэ рэлигийыштышт прэдкым пагалымэ гыч кодшо пэрэжиткэ-влак.

Мландэ пашашкэ да вольык ашнымашкэ вончымо. Природо вий-влакым йумылан шотлымо.

Кул кучымо общэствэ. Эр вэл фэодал общэствэ. Ик йумылан ишанымаш лиймэ.

Рэлигий-влакын куллыкым, эксплоатацым да йэнг-влак кокласэ иккай огыллыкым каласэн пумышт.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

11. РАЙ ДЭН АД

Түрлө рэлигийыштэ рай нэргэн каласымым ончыктэн пуаш, мут гыч, мусульманын, тошто гэрманын (норман), пэрвой христианын (райысэ илыш нэргэн йэпископ Папий), православнэ христианын, молат. Рай нэргэн умландарымэ годым ойлэн, лудын, сүрә-

тым ончыктэн пуман. Тыдым раш каласыман: чыла рэлигийыштат рай нэргэн ойлымашым мландэ ўмбэлнэ сай илымэ образец гыч налылтын.

Вэс тўньа нэргэн шонымаш лийаш колшым той-ымаш йён-влакын полшымыштым, кнагам лудын да пособийым ончыктэн умландараш.

Кадэм годсо ишанымаш-влак вэс тўньам рай дэн адлан огыт шэл, мут гыч, австралийэс-влакын да молын, — тудын молан тугэ улмыжым ончыкташ. Варажым, экономикэ шотышто ончык каймылан, айдэмэ общэствэ клас-влаклан шэлылтэш. Садлан вэс тўньам кок пёлкәлән шэлыт: иктыштыжэ вождь, жрэц, воин-влакын чонышт, вэсыштыжэ — йорло-влакын чонышт.

„Поро“ пашалан вэс тўньаштэ порым ыштат манын, „йазыклан“ наказительат манын рэлигийын тунуктымыжо. Эксплоататор-влакын ындырымышт да казным ыштымышт адыштэ орландарымэ нэргэн ойышто палдырна. „Страшный суд“ — мландэ ўмбәлсэ эксплуататор общэствысэ сутын шаулажэ (отражение). Рэлигийын рай дэн ад нэргэн тунуктымыжо молан кўлын?

„Чэркэ столп-влакын“ (мут гыч, рим папа Альэксандр VI-ын да монь) рай дэн адлан ишанымым воштылмышт, шкэныштын ишаныдымышт.

Вэс тўньәлән да „йазык вэрч“ наказаньым пумалан ишанымаш — шэмэр калыкым эксплуататорын лудыктымө да пызырымэ курал улэш. Йазыкым кудалтышаш вэрч покайаньым ыштыман манын, чэркылан оксам да монь пуман манын ишанымаш гыч цэрковник-влак налмэ доход. Католик чэркысэ индульгэнцэ.

Рай дэн адлан ишанымашын — шэмэрым социализм ыштымаш дэч пәлкэ корангышэ срдэствэ улмыжо („кава гыч вочшо писма“ да монь).

Цэрковник-обновләнэс-влакын рай дэн адым умлымашым массын сознаньыжлан кәлыштараш төчымышт. Ту төчымәшын клас ойжо.

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

П Р А К Т И К Э

Ишанышэ-влак дэнэ ту тьэмэ шотышто йукин лудман, адак кутурымашым ыштыман.

12. ХРИСТОС НЭРГЭН ЙОМАК

Ишанышэ-влак Иисус христос уло манын шонат. Христосын шочмыжо, тынэш пурымыжо (чокынымыжо), пудалалтмыжэ, ылыжмыжэ да кавашкэ кўзымыжэ нэргэн лэгэндэ-влак улыт. Христиан чэркэ христосын илымэ түрлө „шарнымэ“ кэчыжым пайрамла.

Наук христосым лийынак огыл манэш. Иисус дэч нымогай памәтник да ўзгәр кодын огыл, ик корно сэрымашат лийын огыл, тунамсэ ик историкат Иисус нэргэн нимомат ок возо. Йэвангэл-влакыштэ иктэ-вэсыж дэн кэлшыдымаш вэржэ да пулаштарымыжэ шуко. Йэвангэл—фантазий ойлымаш, лэгэндэ, адак ныма лийдымэ паша-влакым погымо сборник. Рэлигийын историйжэ тыдым ончыкта: христос нэргэн ойлымаш-влак тошто вэрованьэ-влак гыч налылтыныт. Христослан ишанымаш тэвэ тыдлан вэрч лэктын: шэмэрын куллыкшо да тудын эксплуататор куат ончылно вийдымэ улмыжо гыч. Христианство изышат коммунизмлан лышыл ок шого.

„Христос шочмо“ гыч манын ийым чотлымаш—наук чот огыл, тудым монах Дионис шонэн луктын.

Русьышто христианствэ лиймэ.

Христос нэргэн йомак шэмэр калыкым клас кучэдалмаш дэч ойыра. Рэлигий пайрам-влак прогулыш, йумашыш, промфинпланым кўрлмашыш наггайат.

Шортйол йула-влак (мужэдмэ да монь) шэмэрым чудылан ишаныктат, шэмэрым социалист корно дэн тунукташ, у йула вэрч кучэдалаш мэшайат.

1. Н. Амосов. Христос нэргэн йомак. 4-шэ савыш.
2. Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.

13. ЙУМЫН КУГУЖА ЧУРИЙЖЭ

Православнэ-влакын „кавасэ кугужаныш“ нэргэн ойышт. „Кавасэ кугужаныш“ — кокла курумысо Византийсэ импэратор дворын копийжэ.

Күкшө пырдыж дэн пэчымэ рай — кокла курумысо ола сэмын. Йумын ача да йумын эргэ — мландэ ўмбэлсэ кугужа-влакын копийышт.

„Кавасэ кугужан ватэ“ мландэ ўмбэлсэ кугужан ватэ сэмынак.

Райыштэ чинлан шэлылтмэ да чиным пагалымэ — феодалнэ общэствысэ сэмынак. Мландэ ўмбэлсэ взяткэ налмаш да коклазэ лиймаш — свэтой-влакын кылыкыштышт палдырнымэ (свэтой-влаклан молитвам лудмо да кумалмэ, лампадкэ дэн сортам чўктымө, часовня дэн чэркым ыштымэ, молат). Йумо дэн свэтой нэргэн шонымаш-влакын умлаш лийдымэ улмышт (нэлэпость) (йумо чыла кэртэш гын, тудым коклазэ коч сөрбэлмэ ок кўл). „Страшный суд“ — мландэ ўмбалсэ сут поряткэ-влак (мут гыч, йумо дэч „мэ тэндан кулна улына“ манын йодмо).

Мучаш ой: рэлигий тўньэ — мландэ ўмбэлсэ тўньэ айнэ отражэньыжэ. „Кавасэ кугужалан“ ишанымаш кўлэ пайдалэ? „Кавасэ кугужалан“ ишанымаш помэшик дэн капиталистын вуйлатымыштым кузэ чоткыдэмдэн толын? „Кавасэ кугужалан“ ишанымаш гыч цэрковник-влак могай сайым да доходым налыныт?

Романов-влакын пўртыштым йумэш шотлымо. Чэркэ кугужам иконэш сўрэтлэн, тудо йумо, манын шэмэр калыкым ишанаш тунуктэн. Мландэ ўмбэлсэ кугужа — шинчаш койдымо кугужан чурийжэ (образ), манын цэрковник-влакын тунуктымышт, ту тунуктымашын классовой, эксплуататор ойжо. Цэрковник-

обновлэнэс-влакын йумо нэргэн шонымашым массыжлан кэлыштарэн вашталташ тыршымышт. Ту төчымын класс шотшо.

Марий, мордва, коми, чуваш да удмурт калык-влакын йумо нэргэн христианствэ дэч ончылсо ишанымаш гыч кодшо шонымышт: наций аралышэ-йумо-влак. Природын куатшым да стихийжым вуйлатышэ йумо-влак (вудын, тулын, мардэжын, күдүрчын, молынат). Айдэмым вуйто эмганымэ дэч да монь аралышэ йумо-влаклан ишанымэ. Йумым порийыктышаш вэрч жэртвым пумо (волькым альэ киндым). Йумо савурнэн кэрэк могай вольыкыш пурэн кэртэш. Йанлык дэн кайыкым (зырән-влакын агытан да лудо молат) пумо культ, чуваш-влакын пасу культышт, адак ту ончыктымо чыла калыкын йумын ото культышт, молат. Чыла ту ишанымаш-влакын клас корно дэн кондымо зийанышт.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

П Р А К Т И К Э

Ту заньатын тьэмыж дэнэ лудаш да кутураш.

14. СЭКТАНТСТВЭ

Сэктантствэ шуко сэктылан шэлылтэш: адвэнтист, баптист, йэвангэлист, раскольник, скопэц, наций сэктэ: марийын „куго сорта“, молынат. Чылаштынат класовой контррэволюцо корно дэн ыштымышт иктак.

Кугужан правительствэ улмо годым, сэктантствэ шкэнжы: проповедьшэ-влак дэнэ, шэмэрым клас кучэдалмаш дэч ойырэн шогыш. Октябр рэволюцым сэктантствэ тушманла ваш лийэ, тудо ош гвардий дэн пырля совет ваштарэш кучэдалэ Сэктантствын контррэволюцо ойжо утларакшым кызытсэ жапыштэ-раш койэш: класдымэ социалист обществым ышташ кучэдалмэ эпохышто.

Шуко годым сэкτανт-влак шкэныштым „идьэйнэ“ комунист улына маныт, вуйто нунын манмыла, христос эн пэрвой комунист лийын. Ончэт гын, тудо йалт илэн огыл. Сэктант-влак маныт: комунист улына да, мэ комунизмым клас кучэдалмаш дэч посна ышташ шонэна. Нунò „чыла йэнгат изак-шольак“ манын пашазылан капиталистым йөрәтыктынэшт, шэмэр крестыйанлан кулакым йөрәтәш күләш маныт.

Сэктант-влак йал озанлыкым колэктивыш ушымо ваштарэш кучэдалыт. Колхоз дэн колхозник-влак ваштарэш тьэррорым ыштымэ (фэдоровэц сэктэ да моло). Сэктантын шойак колхозшо. Колхозым көргө гыч сүмүрәш төчымө.

Шуко сэктэ-влак (баптист, мәннонит, да монь) шкэ члэныштлан йошкар армийыштэ шогаш эркым огыт пу. Ончэт гын, ты сэктэ члэн-влак кугужан армийыштэ шогэныт, йот эллаштэ буржуазий армий-влакыштэ шогат, сөй лэкшынак ССР Ушэм ваштарэш кучэдалаш тунгәлыт. Кызыт империалист-влак ССР Ушэм ваштарэш пэш вийын сөйлан йамдылалтыт.

Тыгай жапыштэ сэктантын кучэдалдымаш нэргэн тунуктымыжо империалистлан кугын полша.

Йот элысэ „иза-шольо“ (братцы) коклаштэ мильйардьер-влак — Рокфэллэр да буржуазий туньян моло вуйлатышыжэ-влак шогат. Йот элысэ „иза-шольо“-влак ССР Ушэмыш шкэ йэнгыштым проповедьлан огыл, утларакшым шпионажлан колтат (мут гыч, баптист Шэвчукуын шпион организацыжэ, молат).

ССР Ушэмыштэ пытэн шогышо капиталист элемент-влак рэлигийым утларакшым рэлигий йөн дэн ангыртарышэ эн чойа да пусө формо улшо сэктант-ствым кузэ гынат шкэ кидышкышт налаш төчят.

Рэлигий проповедь дэн тунуктымын пусө формаж-влак ваштарэш пэш вийын кучэдалмаш нэргэн Лэнинын каласымыжэ.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэмме кнага, 1932.

15. МЭДИЦИНЭ ДЭН РЭЛИГИЙ

Кадэм годсо йэнг-влакын айдэмэ капышталтмэ нэргэн да тудын чэржэ молан лиймэ нэргэн шонымышт. Чэр кувэч лиймэ нэргэн да тудым эмлымэ нэргэн кызытсэ рэлигийын ойжо да кадэм годсо ир йэнгын шонымыжо иккайрак улмо.

Марий, мордва, коми, чуваш да удмурт калык-влак: 1) түрлө лэкарс шудым, шуко ийышкэн кучылт сынэн, тудын дэн эмлымэ (калык мэдицин манмэ); 2) шүвэдэн да магий йөн дэн эмлымэ, — ты йөнжө тазалыкланат, озанлыкланат зийаным конда (мужэдшэ да шүвэдышэ поя); 3) вольыкым жэртвылан пүэн, мутым пумылан иктаж могай чудо вүд дэк альэ икон дэк каймэ, адак чэрын духшо дэч тұлэн утлымо, — тыдэ чылажат озанлыклан зийаным ышта, йалт шойак мутлан нэгызлалтын, осал дэч молым нымамат ок кондо.

Знахарь дэн мужэдшэ-влак. Нунын чэрым эмлымэ годым, эпидемий годым паразит улмышт. Нуно тошто рэлигий ишанымашым да традицым аралат. Знахарь дэн мужэдшэ-влак — утларакшым шонго пөрийэнг дэн шонго ўдрәмаш. Нунын лұмышт шойылан кодшо йэнг коклаштэ мо гыч кұшнө шога? Нунын кулак дэн кыл кучымышт.

Мэдицин, жрэц дэн попын „чудо“ нэргэн колтымо йомакэшыжэ огыл, шкэнан капнан ышталтмышым да илымышым раш шинчэн шуктымашэш нэгызлалтэш.

Чэр-влакын причинышт. Шарлышэ чэрым (шэдра, халэр, молат) шарышэ причин — микроб-влак. Рэлигий йұлэм эртарымэ годым, шарлышэ чэрын куснымыжо (иконым да крэсым шупшалмэ, христосованьэ, ик корка гычак ик совла дэнак причашчатлымэ, йочам ик атэшак чокындарымэ (тынэш туртымо), иудэй дэн мусульман-влакын пүчмышт, молат).

Чэрланымашын илыш условий гыч лиймыжэ. Со-

циальнэ чэр-влак нэргэн умлымаш (тугай чэр-влакын вожышт — правадэ да эксплоатацэ йымалнэ илыма гыч лэкмаш).

Кугужан Росийыштэ колышо шуко лиймэ (процент чот куго), тудын причинжэ. Совет элыштэ колымаш изэммэ. Кызытсэ капиталист эллаштэ колышо шукэммэ.

„Чудо дэн порэммаш“ манмын лийын кэртдымыжэ. „Чудо дэн порэммаш“ жрэцын, монахын да духовэнствын олталымышт. Ньэрвнэ чэр (истьэрий). Кэрэк могай порэммашыштат, кэрэк могай чэрыштат нымогай чудо укэ, лийынат ок кэрт.

Мэдицинын чэр-влак ваштарэш кучэдалмаштэ ончык каймашыжэ. Чэр лийдымашын ыштымэ йөн-влак (шарлышэ чэр ваштарэш пүшкылмө: шэдра, скарлатин, халэр да моло ваштарэш).

Социализм вэрч кучэдалмаш — илышым тазартышаш вэрч кучэдалмаш. Айдэмын тазалыкшэ — илышыжын условийжэ гыч. Совет властын илышым тазартымэ пашажэ, адак пашам аралымэ, социальнэ страхованьэ, ава дэн азам аралымэ пашаж-влак, 7 да 6 часан паша кэчым пуртымо, шэмэрлан санаторийым, канымэ пörтым, эмлымэ завэдэньым пумо, ола дэн моло илымэ вэрым сайэмдымэ, илымэ пörтым уэш шуко ыштымэ, молат. Йал озанлыкым колэктивлымаш — шуко лэч шуко колхоз дэн совхозысо крэстьянын матьэрийальнэ да культур илышыжым сайэмдышэ пэш кумда нэгыз.

Социализм корно дэн ончык каймэ кажнэ ошкыл — чэр-влакымат сэнгымаш улэш. Йумо огыл, шэмэр шкак, общэствым социализм корно дэн вашталтэн, чэр-влакым пытара, илышым кужэмда да тазарта.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.

16. УДРАМАШ ДЭН РЭЛИГИЙ

Помэшик дэн капиталистын властышт уло годым, частнэ собственность вуйлатымэ годым, шэмэр ўдрамашын ылышыжым сайэмдаш, тудым эксплуататор да сурт сомылка йымач утараш огэш лий.

Лэнин — Октябрь рэвольуцо нэргэн да шэмэр ўдрамашым утарымэ нэргэн.

Совет властын пашаж-влак: ўдрамашын ыштымыжым аралшэ, ўдрамашым производствышко да мэр ылышыш пуртымо, тудым сурт сомылка кабала гыч утарымэ, аза дэн аважым аралымэ. Брак нэргэн совет закон. Шэмэр ўдрамашын культур политикэ шотшым нөлталмэ шотышто партий дэн совет властын пашажэ.

Эксплоататор общэствыштэ рэлигийын ўдрамашым кул шотышто ашнымым дұрыслан шотлымыжо.

Библий — ўдрамаш нэргэн. Христиан чэркын йўла-влакыштыжэ ўдрамашым ўлык шогалтымэ (ўдрамаш алтарьыш пурэн ок кэрт, азам ыштымэ дэч вара — эрналтмэ молитва, молат). Иудьэй рэлигий — ўдрамаш нэргэн. Мусульмань рэлигий — ўдрамаш нэргэн. Рэлигий дэн чэркын ўдрамашым ўлкө шогалтымыжын эксплуататор шотшо.

Эксплоататор общэствысэ ўдрамашын рэлигийан улмыжын причинжэ (общэствэнэ-экономикэ шотышто да йэшсысэ пызырымаш). ССР Ушэмысэ шэмэр ўдрамашын рэлигийан улмо причинжэ (шкэт ыштымэ йал озанлык, сурт сомылкан пызырымыжэ, кодшо капиталист элэмэнт-влакын влийаньышт, культур шотышто вараш кодмо, тыгыдэ буржуазий койыш ырым-влак).

Буржуазий кугужанлаштэ чэркэ шэмэр ўдрамашын рэлигийан улмыжым, рэвольуцо движэньэ ваштарэш кучэдалаш да фашист диктатур чоткыдэмдаш кучылтмыжо. Совет элыштэ шэмэр ўдрамашын утларакшым колхозышто да шкэт крэстыянын рэлигийан улмыжым кулак дэн поп-влак шкэ кўлэшышт-

лан кучылтыт: социализмым ыштымэ ваштарэш, колхозлымо да культур рэволюцо ваштарэш кучэдалаш полшыктат.

Эр вэл ўдрамашым утарэн (паранджажым кудашыктэн), тудым производствышко да обществэнэ илышыш пуртымo паша ваштарэш мусульман духовэнствын пэш вийын кучэдалмыжэ. Поп-влак, йумылан ишанышэ ава коч йочам рэлигий корно дэн тунукташ тóчат. Поп-влак, ўдрамаш пашазын, колхозницын, шкэт озан рэлигий ырымжым вийангдэн наций коклаштэ кэлшыдэ илымашым ылыжтараш тыршат.

ССР Ушэмыштэ социализмым ыштымаш, колхозыш ушнымаш да культур рэволюцо ончык каймашлан шэмэр ўдрамаш коклаштэ йумыдымылык вийангмэ.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.

17. РЭЛИГИЙ ПАЙРАМ ВАШТАРЭШ — РЭВОЛЬУЦО ПАЙРАМ ВЭРЧ

Йумылан ишанышэ-влак рэлигий пайрамым кузэ эртарат, адак рэволюцо пайрам кузэ эртаралтэш (кружокышто шогышо-влакын шкэ ужмышт нэгызэш).

Марий, мордва, коми, чуваш, удмурт да моло калыкын ийдалук көргысö, христианствэ дэч ончыч лийшэ пайрам-влак: шошымсо, кэнгэжсэ да шыжымсэ. Пайрам-влакын ритуал шотышто шэлылтмышт: вўрән жэртвым пуман пайрам (вольыкым, кайыкым), адак жэртвылан шурным пумо пайрам. Пайрамлымэ вэр шотышто: лўмын ыштымэ вэрыштэ (йумын ото), адак суртышто.

Тунг шотышто пайрам-влак производствын (йал озанлык альэ сонар) характержэ дэн ушалтыныт. Нуно православнэ пайрам сэмыкак классовой, эксплуататор шотан улыт.

Ты районысо рэлигий пайрамын зийанжэ нэргэн итог-мучаш ойым ыштымэ: йўмаш, кредалмаш, күзө дэн шуркалмаш, духовәнствын погымыжо, пожар, молат, — тыдэ чылажат рэлигий пайрам годым паша күрылтмө улэш.

Рэлигий пайрамым эртарымаш — поплан да совет властын тушманжылан вэлэ пайдалэ. Капиталист элласэ рэлигий пайрам-влак.

ССР Ушэмысэ пашазэ клас шкәнжын рэволюцо пайрамжэ-влакым ыштэн. Октябр рэволюцо пайрам, Пэрвой май, Лэнин кэчэ-влак, адак „Шурно лэктыш кэчэ“, „Йумыдымо йыраг пайрам“, молат. Рэволюцо пайрам-влакын воспитатэлынэ шотышт: нуно пашалан күмўлым нөлтályт, интэрнациональнэ ойым чоткы-дэмдат, адак тушто пролэтар вий-влакым ончыкталтэш.

Шэмэр-влак тыдым ыштыдэ огыт кэрт: йумылан ишанышым, тудын пайрамжэ калык озанлыкклан да тазалыклан зийаным кондымо нэргэн умландараш, адак кулак-попын пайрамжэ-влак ваштарэш кучэдалаш.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. Н. Амосов. Йуман пайрамым кудалташ.
2. Вэра ваштарэш тунэмме кнага. 1932.

18. ЙОЧАМ РЭЛИГИЙ КОРНО ДЭН ДА ЙУМЫДЫМО КОРНО ДЭН ОНЧЭН КУШТЫМО

Кугужан правитэльствэ годым, православий дэн мисионьэр полшымо коч, тыгыдэ калыкым пызырымэ политикэ. Кугужан Росийыштэ калыкым тунуктымо паша. Школышто „закон божийлан“ тунуктымо. Вийыт чокындарымэ. Марий, мордва, коми кокласэ мисионьэр шко-1-влак. Кызытсэ буржуазий элласэ школ-влак. Молан капиталист элласэ школ пашаштэ попов-шинынын куатшэ кугэмэш? Капиталист элыштэ школ шагалэмме, адак йочан шужэн да күчүзө лийын ылымыжэ. Йоча вийым эксплоатируваймэ. Фашист да чэркэ кидысэ йоча организацэ-влак.

Совет элысэ йочам ончэн куштымаш да тунуктымо. Школ дэч ончыч ончэн куштымо (йоча йаслэ, плошчадкэ, йоча пöрт). Чыла йочам шым ийышкэн шкэ йылмэ дэн обэзатэлыне тунуктымаш. ССР Ушэмысэ индэш да лу ий тунуктымо школ-влак. Школым политэхнизацылымэ. Тунэммын сайлыкцэ вэрч, диалэктико-матэралист корно дэн тунэммэ вэрч, дисциплин нöлтальмэ вэрч кучэдалмэ. Рэлигий ваштарэш кушкыктымо. Пионьэр движэньэ.

Кулак, поп, сэкτανт вуйлатышэ, молла, раввин да ксэндз-влакын йоча йаслэ, плошчадкэ, всэобуч ваштарэш кучэдалмышт. Йоча рэлигий тушкэ-влакым ыштымэ. Тунэммашым, дисциплиным, соцтангасымашым да ударничэствым курлшö йөн-влак — кумалаш погынымаш да рэлигий пайрам-влак. Сэкτανт-влакын йочам школыш, клубыш, кинош кошташ чарымышт. Йочан рэлигий ваштарэш движэньыжэ. Тудын задачэ да кушмыжо (кызыт йумыдымо рвэзэ ССР Ушэмыштэ 2 мильйон утлаш шуэш). Рвэзэ сöйлышö йумыдымо-влакын (ЮВБ) пашашт. Пионьэр дэн комсомольэс-влак рэлигий ваштарэш кучэдалмаштэ.

Рэлигий корно дэн куштымашын классовой эксплуататор шотшо („йумо дэч лүдэш“ тунуктымо). Рэлигий обрэд-влакын клас шотышт да нунын тазалыклан зийаным ыштымашт. Аван йочам тунуктымаштэ задачыжэ. Йочалан школ пашаштыжэ полшыман, наук шинчымашым налмаштыжэ полшымо, адак тудлан рэлигий тунуктымын, ишанымыж да ырымын эксплуататор шотан да наук ваштарэш шогышо улмыштым умландарымаш. Йочалан рэлигий ваштарэш лукмо литьэратур дэн ыштымэ паша. Илыш-йүлэшкэ рэлигий ваштарэш модышым, плакатым да монь пуртыман.

Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. Йэм. Йарославский. Йочам комунист корно дэн тунуктэн куштымо задача-влак нэргэн.

2. Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.

19. ПРАВСТВЕННОСТЬ НЭРГЭН

Түрлө класын йэнгжэ тыгай альэ тугай повэдэньэ, паша нэргэн түрлө сэмын ончат. Тэвэ пашазын забастовкыжым буржуазий, нравствэнэ огыл манын вурса, пролэтариаг забастовкым күлэш кучэдалмашлан шотла. Буржуазий шкэ эксплоатацыжым, адак кызытсэ капитализм кризис годым кочышым йүлэтэн да монь пытарымыжым нравствэнэлан шотла.

Рэлигийын нравственостыым йумо гыч лийын манмыжэ, тугэ тунуктымашын эксплоататор шотшо. Моральын кэрэк кунамат ик сэмын, вашталтдэ шогымыж нэргэн буржуазий наукин ойлымыжо, тудын эксплоататор шотшо.

Нравственостыын историй шотан улмыж нэргэн Маркс — Ленинын тунуктымышт.

Кадэм годсо айдэмын йэнгым пуштмо нэргэн шкэ ойжо (таза огыл да уто йочам, шонго йэнгым пуштмо, йэнгым кочмо).

Клас общэствысэ мораль. Куллыкым, крэпостной правам күлэшлан шотлышо мораль. Капиталист общэствын нэгызшэ — тарлэн ыштыктымаш; ту общэствын куллыкым да крэпостной правам ок күл манмыжэ. Буржуазий моральын нэгызшэ — „эрык, төр лиймаш да изак-шольак сэмын илымаш“, — ты „курумачи чынын“ шойаклыкшэ.

Рэлигийын клас моральым свätойлан шотлымыжо. „Шкэныштын эксплоататор интьэрэсыштым шуктышаш вэрч духовэнствэ, помэшик, буржуа ий — йумо лум дэн ойлышт“ (Ленин). Эксплоатироватлымэ класвлакым сорлыклышаш вэрч рэлигий күлэш манын поп дэн буржуазий учоныйын викок ойлымышт.

Тошто завэган мораль. У завэтан мораль. Моло рэлигийсэ мораль. Прэструпник кокласэ рэлигийлык.

Общэствэнэ мораль — вуйлатышэ класын моральжэ.

Пролэтар мораль. Ленин — комунист мораль нэргэн. Пролэтар моральым пролэтарын клас кучэдалмэ

интърэсыжлан кэлшымдарэн шогалтымэ. Социализмым умлэн да активнэ ыштышэ-влакым куштымо задачэ. Пашам да общэствэнэ собствэноостыым комунистла ончымо. У йэнгым тунуктымаштэ соцтангас дэн ударничэствын рольжо.

ЛИТЪЭРАТУР

1. Лэнин. РКСМ-ын III-шо погынымашэшыжэ ойлымо.
2. Йэм. Йарославский. Комунист нравствэноость.
3. Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.

20. РЭЛИГИЙ ДЭЧ ШЭМЭР МОЛАН ДА КУЗЭ ОЙЫРЛА

ССР Ушэмыштэ йумыдымылык кушмо (пүтүнъ Ушэмысэ, областысэ да вэрысэ факт дэн цифр-влак).

Посна шэмэр йэнг-влакын рэлигий дэч да рэлигий организацэ дэч молан да кузэ ойырлымышт нэргэн примэр-влак (тыштэ шэмэрын шкэ ойлымыжым да писмажым лудман, мут гыч, Парфёновын — „Кузэ мый йумылан ишанымым кудалтышым“; Т. Осиповын — „Йумыдымо Катъа“; Н. Грабин — „Кум крэст“ молат).

ССР Ушэмыштэ йумыдымылык кушмын причинжэ — социализмым ыштымын ончык каймыжэ, озанлыкым план почэш нангаймэ, индустриангдымаш да ончыл тьэхникым тунэм налмэ, йал озанлыкым колэктывыш ушымо да тэхнизацылымэ, пашан социалист формыж-влак, кулакым клас шотышто пытарымэ, ўдрамашым утарымэ, наук дэн культурым ончык колтымо, шэмэрын матъэриальнэ-культур илышыжым нөлталмэ, грамотдымылыкым пытарымэ, рэлигий ваштарэш пропагандэ.

Рэлигий дэч ойырлышо альэ ойырлэн шогышо шуко мильйонлэн шэмэрым организацион шотышто вуйлатыман, нунылан диалэктико-матъэриализм ойым умлашышт полшыман, адак партий вуйлатымэ почэш мильйонлэн шэмэрым рэлигий ваштарэш, дўрыс маркс-лэнин корно дэн, кучэдалыктыман.

1. Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.
2. Н. Амосов. Социализм вэрч кучэдалмаш дэн рэлигий. 1933.

21. КУЗЭ РЭЛИГИЙ ВАШТАРЭШ ЛЭНИНЛА КУЧЭДАЛАШ

Йэнг-влакым социалист корно дэн тунуктымо за-
дачэ тыганьэ: совет элысэ чыла шэмэрым социализ-
мын умлышо да активнэ ыштышышкыжэ савураш.
Рэлигийын капиталист пэрэжиткэ улмыжо, тудын
чыла моло пэрэжиткым чоткыдэмдымыжэ. Рэлиги-
йын—социалист корно дэн тунуктымым тормызлышо
улмыжо.

Рэлигий нэргэн да тудын ваштарэш кучэдалмэ
нэргэн—Лэнин: „Рэлигий—калыклан опиум“,—Марк-
сын ту мутшо марксизмын рэлигий шотышто шоны-
мыжын турэш пыштымэ куйжө (түнгжө) улэш“. Рэ-
лигийын социальнэ вожшо нэргэн—Лэнин. Рэлигий—
эксплоататорын шэмэрым пызырымэ куралжэ. Лэ-
нин—кэрэк могай рэлигийын да рэлигий организа-
цын контррэволюцо рольжо нэргэн. „Марксизм чыла
годымат кызытсэ чыла рэлигий дэн чэркым, чыла
рэлигий организацым тыдлан шотла: нуно буржуазий
рэаксийын органжэ улыт, пашазэ класым эксплуати-
роватлымашым аралаш да аныртараш служитлат“. Рэ-
лигий ваштарэш пропагандым пролетарын клас ку-
чэдалмыжлан кэлшымдарэн шогалташ кўлмө. Рэли-
гийын пўсө (утонченные) формыж-влак ваштарэш
кучэдалаш кўлмө. Кызытсэ обстановкылан кэлшаш
төчышө рэлигиозник-влакым тўжвак лукмо. Соци-
лист обшэствыштэ рэлигийым сэнгымэ паша.

„Рэлигий ваштарэш кучэдал моштыман“ (Лэнин).
Ишанышэ-влакын рэлигийан кўмўлыштым мускулаш
ок кўл, тугай сомыл йонгылыш улмо нэргэн. Рэлигий
дэн чэркын классовый, эксплуататор рольжым умлан-

дарымэ. Рэлигийын наук ваштарэш шогымыжым умландарымэ. Дұрыс маркс-ленин мировозрэнным тунэм шуктымо. Паша умбәк социалистла ончаш туныктымо. Интэрнациональнэ воспитаньэ. Социализмым ыштымаштэ, общэствэн илышыштэ, йула́м вашталтымаштэ умлэн пашалан пижмэ. Рэлигий ваштарэш кучэдалмаштэ нагладный примэрын күлмыжө.

Рэлигий ваштарэш кучэдалмаштэ тайыл (уклон)-влак. Пурла тайыл (рэлигийым примирэньэсла ончимо, рэлигий ваштарэш кучэдалмын политикэ, клас значэныжым аклэн шуктыдымо, рэлигий шкак пытаманын шонымо, молат). „Шола“ тайыл (администрированьэ, молат). Молан пурла да „шола“ тайыл кулаклан, поплан, моллалан, сэктант вуйлатышылан пайдалэ? Пурла тайыл — тунг шэкланымаш (опасность).

Мо тугай Сойылшө Йумыдымо Ушэм? Тудын задачыжэ да пашажэ. Мо тугай эрыкын шонышо пролэтар интэрнационал?

Рэлигий ваштарэш вийын да дұрыс кучэдалшаш вэрч Сойлышө Йумыдымо Ушэм (Союз Воинствующих Безбожников) йачэйкыш пурыман.

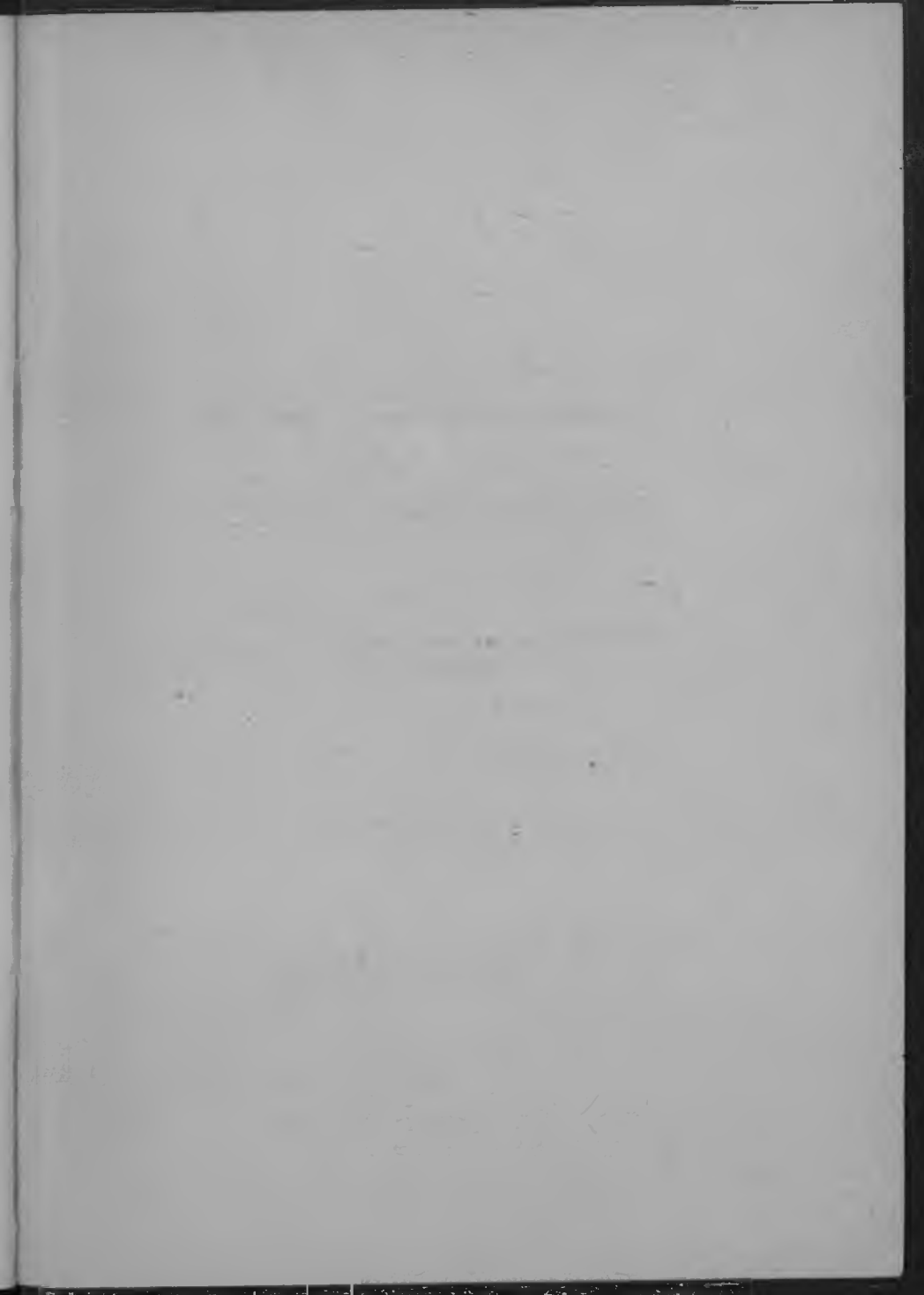
Л И Т Ъ Э Р А Т У Р

1. Вэра ваштарэш тунэммэ кнага. 1932.
2. Н. Амосов. Сотсиализм вэрч кучэдалмаш дэн рэлигий. 1933.

Инв. № 2996 -

Редактор Голубкин. Г. И. Технический редактор Юзичев З. Слана в производство 1/Х—33. Подписана к печати 25/Х—33. ОГИЗ № 108. Б-6н. Формат бумаги 55×82 1/16 2 п. л. 29 108 тип. зн. в печ. л. Уполн. Главлита Б-31939. Заказ № 1055. Тираж 1000 экз.

17-я фабр. нацкниги ОГИЗ'а РСФСР треста «Полиграфкнига»
Москва, Шлюзовая наб., д. № 10

Акшэ 15 ырш.
Цена 15 коп.

89 745

Мар. 1

3-712

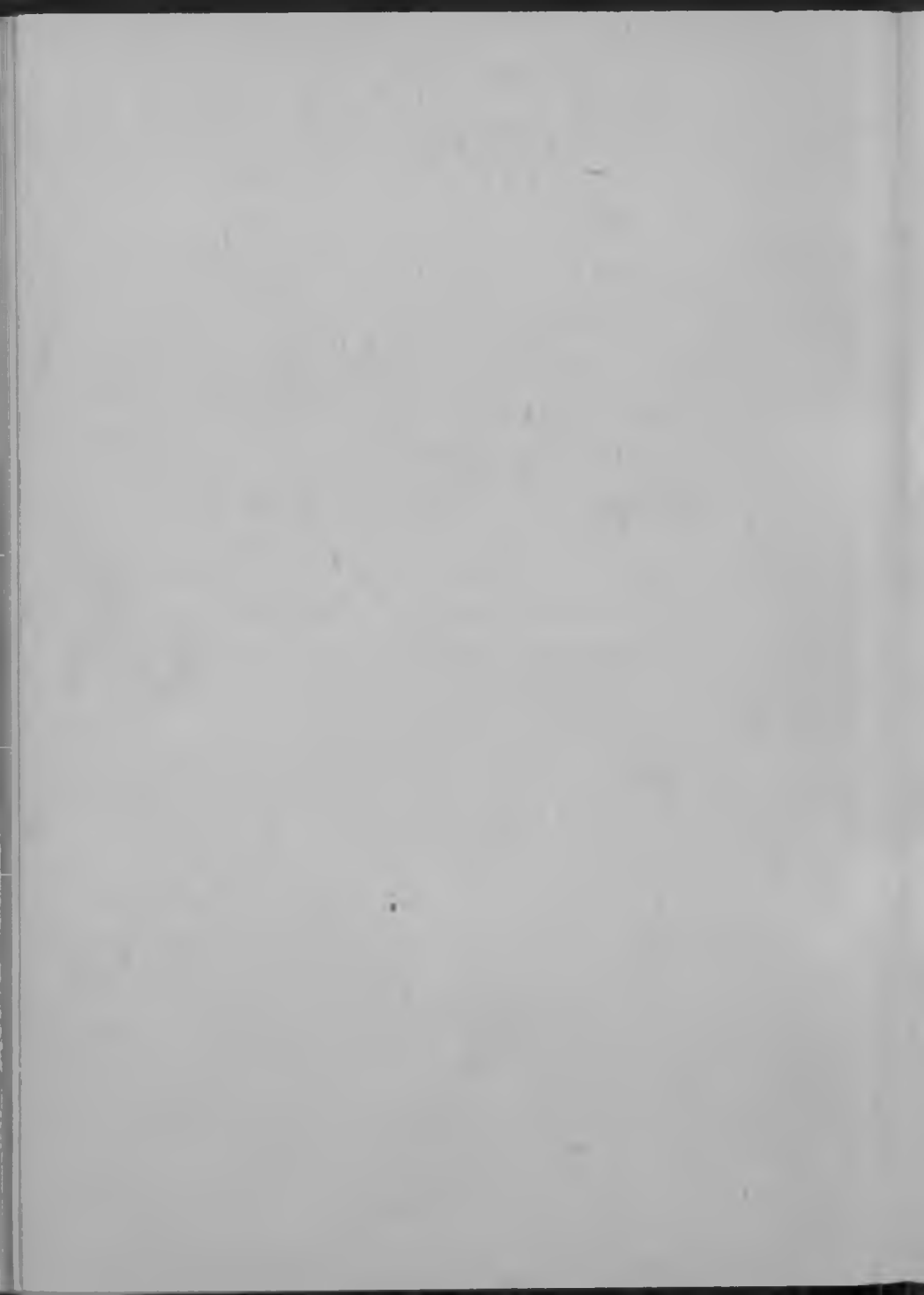
ПРОГРАММА
АНТИРЕЛИГИОЗНЫХ БЕСЕД
для
ВЕРУЮЩИХ И БЕЗБОЖНИКОВ

НА МАРИЙСКОМ ЯЗЫКЕ
(восточно-дуговое наречие)

ОГИЗ — Государственное Антирелигиозное Издательство
Москва, Центр, Сретенка, 10

5

2.7

Map.

3-712